

Archief in de kijker: het archief van de Turnhoutse gemeentepolitie en het archief van de Burgerwacht

Sinds kort zijn de inventarissen van het archief van de Turnhoutse gemeentepolitie en van de plaatselijke Burgerwacht online raadpleegbaar op de website van het Stadsarchief¹. Tevens ligt een uitgeprinte versie ter beschikking in de leeszaal van het stadsarchief. Beide archieven zijn interessante bronnen voor de stadsgeschiedenis.

Voor de ontsluiting werd gebruik gemaakt van ICA-Atom, een internationaal project om een gratis open source-softwarepakket ter beschikking te stellen om archieven te beschrijven². Het systeem bleek handig in gebruik en biedt vele mogelijkheden, die het opzoeken voor de gebruiker zeker zullen vergemakkelijken. De stukken werden na beschrijving zorgvuldig verpakt in zuurvrije omslagen en dozen. Bevuilde stukken werden gestofzuigd en de stukken in slechte staat zullen indien nodig worden gerestaureerd.

Het archief van de gemeentepolitie

De gemeentepolitie werd opgericht na de Franse Revolutie in 1795 en bleef bestaan tot de grote politiehervorming in 2001. Doorheen de tijd waren de archiefstukken van de Turnhoutse politie geleidelijk overgebracht naar het stadsarchief in de kelder van het stadhuis op de Markt. Nu is deze omvangrijke collectie door de schrijver van dit artikel geordend en ontsloten voor raadpleging. Het archief begint in 1806 met stukken betreffende het toen opgestelde politiereglement en eindigt in 1957. Het archief van latere datum bleek bij navraag verloren te zijn gegaan.

Het archief is met 15 strekkende meter erg omvangrijk: het bestaat uit 105 pakken, 117 delen, 19 omslagen en 3 stukken, verdeeld over 309 nummers. Omdat vele stukken privacygevoelige informatie bevatten, zijn van een deel van het archief de stukken jonger dan 75 jaar enkel toegankelijk mits het aantonen van een wetenschappelijk of persoonlijk belang. In de inventaris staat aangegeven over welke nummers het precies gaat en in het Stadsarchief is men op de hoogte van de procedure om de benodigde toestemming te vragen.

¹ www.tram41.be, doorklikken naar Stadsarchief.

² Zie: <http://ica-atom.org/>.

Nieuwsbrief Taxandria 2, 2011

Beleid en beheer

We doen een greep uit de rijke inhoud. Het eerste deel, 'Beleid en Beheer', bestaat uit de vele banden briefwisseling die bij de politie zijn binnengekomen en uitgegaan en ook de brieven ter kennisgeving aan de manschappen en dagorders aan het hele corps en de officieren. Hier komt ook het personeel aan bod, met onder andere registers van wachtdiensten en registers ter controle van de aanwezigheid van de manschappen op verschillende plaatsen in de stad. Ook de aanwerving, benoeming en uitbetaling van het personeel zijn gedocumenteerd.

Het politiekorps van Turnhout op de binnenkoer van het kasteel, 1951, Historisch F. Muissen

Taken van de bestuurlijke politie

Deel twee, 'Taken van de bestuurlijke politie', betreft ten eerste de aanvragen voor het dragen van een vuurwapen en de registratie van verloren voorwerpen. Het grootste deel wordt echter gevormd door de uitgeschreven processen-verbaal, die een echte goudmijn zijn om meer te vernemen over het dagelijkse leven in de stad en over grote en kleine voorvallen. Ook zijn er dossiers over onderzoeken naar aanrijdingen en verkeersovertredingen en over de ordehandhaving door de politie tijdens feesten en plechtigheden. Ook zijn er registers tot inschrijving van hotels en logementshuizen, waarop de politie toezicht moest houden. Het deel over de zedendienst handelt vooral over de controle op het gedrag van de herbergdiensters en ook over stukken betreffende verboden (onzedige) publicaties.

Taken van de gerechtelijke politie

Deel 3, 'Taken van de gerechtelijke politie', bevat vooral correspondentie met andere politiediensten en gerechtelijke instanties, zoals het parket, de onderzoeksrechter en de procureur. De politie was immers belast met het opsporen en de arrestatie van verdachten. Ook hield de politie de strafregisters bij van veroordeelde Turnhoutenaren. Verder komen hier ook de naoorlogse repressie en epuratie aan bod.

Kortom, uit dit archief vallen de klassieke taken van de politie duidelijk af te leiden. Ook valt er heel wat uit te leren over het dagelijkse leven in de stad: in de processen-verbaal staan grote en kleine voorvallen opgetekend. Maar dit archief is zeker ook belangrijk voor de studie van de naoorlogse bestraffing van de collaboratie. Intussen deden al verschillende geïnteresseerden opzoekingswerk in het archief. En stimuleren van het onderzoek naar de geschiedenis van onze stad is net de bedoeling geweest van dit inventarisatieproject.

Het archief van de burgerwacht

Een vergeten instelling die tot de Eerste Wereldoorlog ook in Turnhout bestond, was de Burgerwacht. Oppericht in 1830 stond deze burgermilitie in alle grote steden in voor de openbare orde. Lid waren diegenen die werden uitgeloot voor het leger. Over het optreden en schietoefeningen, met een uitgebreid diner achteraf, van deze lokale burgers in uniform werd vaak lacherig gedaan. Toch trad de burgerwacht vaak op naast de politie bij stakingen en sociale onlusten.

Bij het begin van de Eerste Wereldoorlog stonden ze als hulptroepen in voor de bewaking van opslagplaatsen en spoorwegen. Tevens schoot een patrouille van de burgerwacht in augustus 1914 ter hoogte van het Zevendonk een Duitse verkenners neer en nam er verschillende gevangenen. Enkele dagen later werd de Burgerwacht ontbonden wegens het dreigende oorlogsgevaar. De Turnhoutse afdeling was in november 1918 gedurende enkele dagen weer van wacht. De burgerwacht werd nationaal bij wet ontbonden in 1920.

Dit archief telt 21 pakken, 60 delen, 20 omslagen en 8 stukken. Het valt uiteen in vijf afdelingen. Deel 1 'Algemeen' bevat vooral briefwisseling en de orders van de commandant, deel 2 stukken in verband met de financiën. Deel 3 handelt over de manschappen en uitrusting en bevat tientallen namenregisters met interessante gegevens over de leden van de Burgerwacht en ook over de werking van de luchtraad.

Deel 4 gaat over de werking met o.a. vele dossiers betreffende de periode van de Eerste Wereldoorlog. Het laatste deel bevat registers in verband met de burgerwachten in de omliggende gemeentes. Er is materiaal genoeg voor een onderzoek naar dit stuk onbekende Turnhoutse geschiedenis, terwijl ook genealogen zeker heel wat interessante informatie over hun voorvaders zullen kunnen terugvinden.

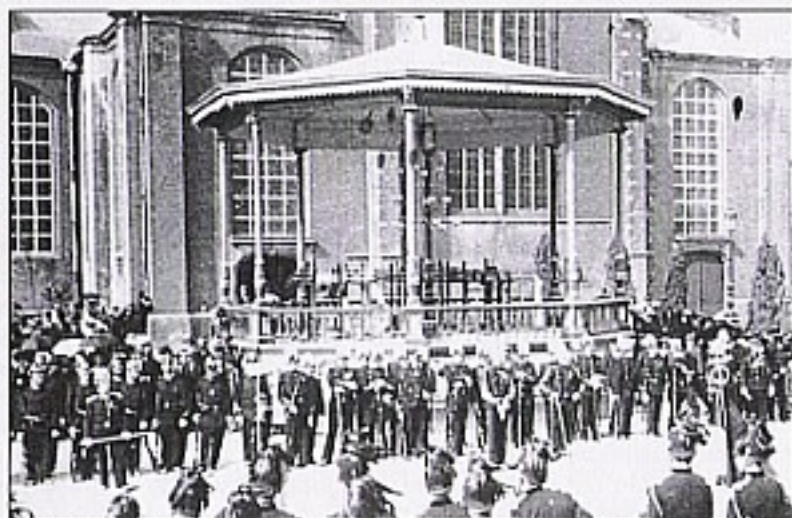

Foto van leden van de burgerwacht met gevederde helmen in het gelid, vóór de Sint-Pieterskerk en de klok op de Grote Markt van Turnhout. SAT Foto 06103_01

Bibliografie

Sam Van Clemen. Archief van de stad Turnhout. Archief van de gemeentepolitie, 1806-1957. Turnhout, 2011, 22 p.

Sam Van Clemen. Archief van de stad Turnhout. Archief van de Burgerwacht. Inventaris. Turnhout, 2011, 12 p.

Sam Van Clemen